

[מערך פעילות לתלמידי כיתות ז-ט]

מקום לכולם: מפרימה לאיחוי

מבוא

השנה אנו מציינים עשרים וארבע שנים לרצח ראש הממשלה ושר הביטחון יצחק רבין. רצח יצחק רבין עורר חילוקי דעות וויכוחים סוערים שאיימו לקרוע את המרקם העדין המחבר בין ציבורים שונים בחברה הישראלית ומאפשר חיים משותפים.

יום הזיכרון לרצח יצחק רבין הוא זמן לחשבון נפש והזדמנות לשיח על אודות הצורך לרפא את הפצעים ולאחות את הקרעים שנפגעו בחברה הישראלית, לחזק את הסולידריות והערבות ההדדית באמצעות הכלה, פשרה והסכמיות שיבטיחו שמדינת ישראל, שהיא בבחינת התגשמות חלום של דורות, תוכל לאפשר ולהעניק **מקום לכולם**.

למורה

מערך הפעילות המוצע מלווה בכרזה ומיועד לתלמידי כיתות ז-ט. המערך מורכב ממספר פעילויות והמורה יוכל לבחור מתוכן את המתאימות לכיתתו.

מטרות

- התלמידים ידונו בכרזה שעוצבה לציון יום הזיכרון ה-24 לרצח ראש הממשלה ושר הביטחון יצחק רבין ויבררו כיצד היא מתקשרת ליום זה.
- התלמידים יבחנו את משמעות הביטוי 'מקום לכולם' ויבררו מהם התנאים ההכרחיים ליצירת מקום כזה.

מבנה המערך

מדרש כרזה ופעילות משלימה - "מקום לכולם - מאידיאל למציאות" - דיון מונחה בכרזה שעוצבה לציון יום הזיכרון ה-24 לרצח יצחק רבין.

עזרים

- צילום מוגדל של הכרזה שעוצבה לציון 24 שנים לרצח יצחק רבין
- דף מקורות - נספח 1
- צילום של הציטוטים של של יצחק רבין ונשיא המדינה ראובן ריבלין - נספח 2
- מקרן ומחשב מחובר לאינטרנט

[דיון מונחה בכרזה שעוצבה לציון 24 שנים לרצח יצחק רבין]

מדרש כרזה ופעילות משלימה

"מקום לכולם – מאידיאל למציאות"

משך הפעילות - 45 דקות

המורה יאמר: אנו מציינים היום עשרים וארבע שנים לרצח ראש הממשלה ושר הביטחון יצחק רבין. ראש הממשלה נורה בגבו על-ידי מתנקש יהודי שהתנגד למהלכים המדיניים, ובראשם הסכמי אוסלו, שאותם ביקש רבין לקדם. הוא נרצח ביום שבת י"ב בחשוון תשנ"ו בסופה של עצרת המונים שנשאה את הכותרת "כן לשלום, לא לאלמות".

מדי שנה ב"ב בחשוון אנו מציינים את היום הזה, משוחחים במהלכו ומנסים לברר לאן מועדות פניה של החברה הישראלית ומה תפקידנו בעיצוב דמותה ועתידיה.

למורה: ניתן בשלב זה להציג את הסרטון "יצחק רבין: חייו ומותו" (משך ההקרנה: 6.5 דקות)

<https://www.youtube.com/watch?v=kRBs9x2kj8U>

המורה יציג את הכרזה שעוצבה לציון יום הזיכרון ה-24 לרצח יצחק רבין באמצעות מקרן או על-ידי תלייתה במרכז הכיתה או על גבי הלוח.

המורה ידון עם תלמידיו בשאלות הבאות:

- מה אתם רואים בכרזה?
- אילו תחושות מעוררת בכם הכרזה?
- מה המשמעות החברתית של הרוכסן ושל אופן רכישתו? איזו תמונה חברתית עולה מתוך האיור?
- מה המשמעות שניסה להעביר יוצר הכרזה באמצעות הרכישה שאינה אחידה והרמטית?
- מה משמעות הדמויות האחידות, חסרות הפנים והצבע? איזה מסר ביקש היוצר להעביר באמצעותן?
- איזה ערך או מושג מבטאת הכרזה?
- כיצד תורם הכיתוב להבנת הערכים והמושגים שאותם מבטאת הכרזה?
- כיצד תורם העיצוב האמנותי להבנת המסר של הכרזה? (צבעי הכרזה, קומפוזיציה, השימוש בסמל הרוכסן)
- בעקבות הדיון שקדם להצגת הכרזה: מה לדעתכם הקשר בין הכרזה לבין יום הזיכרון ליצחק רבין?
- כיצד אתם הייתם מעצבים את הכרזה באופן שישקף את תפיסתכם או את הפרשנות שלכם ביחס לכיתוב בכרזה. האם הייתם משנים את העיצוב? אם כן, מה הייתם משנים בה?

הנושא השנתי של מערכת החינוך לשנת הלימודים תש"ף הוא "ערבות הדדית". כיצד תורם הדיון בנושא "מקום לכולם: מפרימה לאיחוי" להבנת חשיבותה של ערבות הדדית?

מדוע חשוב ביום הזיכרון לרצח יצחק רבין לדון בערך "הערבות ההדדית"? כיצד ערך זה מתקשר ללקחים שאנו מבקשים להפיק ולשיח שאנו מבקשים לקדם?

למורה: אם נותר זמן אפשר לעבור לפעילות הבאה: "מקום לכולם: מאידיאל למציאות" (ראה בהמשך)

אם לא נותר זמן, יש לעבור לדברי הסיכום:

רצח ראש הממשלה יצחק רבין פגע ברקמת החיים המשותפים במדינה וערער הנחת יסוד שהייתה מקובלת על כל פלגי החברה הישראלית, שלפיה המחלוקת הפוליטית הסוערת במדינת ישראל לא תפרוץ את גבולות המשחק הדמוקרטי.

המסר שעלה מהציבור הרחב וממנהיגיו ביטא דאגה עמוקה מפני ההשלכות האפשריות של רצח ראש ממשלה שעלולות להעמיד במבחן ולערער את יכולתה של הדמוקרטיה הישראלית להמשיך ולהתקיים.

רצח יצחק רבין הוא אירוע שנחרת בזיכרון הקולקטיבי, הוא נתפס כקו שבר בתולדות המדינה, וראוי שהוא יוליך אותנו מיום והלאה בנתיב שונה מזה שהתנהלנו בו עד הארבעה בנובמבר 1995.

פעילות משלימה – מקום לכולם: מאידיאל למציאות

המורה יחלק לתלמידים את דף המקורות

הלוואי ומענן תרד עלינו קשת
הלוואי שלעולם הזה יש תקנה...

הלוואי ויום יצמח מתוך סופה גועשת
הלוואי ולא תאבד לעד המתנה
הלוואי שהמדבר יצמיח עשב דשא
הלוואי ועוד נשב בצל התאנה.

הלוואי שלא נכאב ואיש אחיו יאהב
הלוואי ויפתחו שוב שערי גן עדן
הלוואי ויתמזגו מזרח ומערב
הלוואי הלוואי ונחדש ימינו כאן כקדם.

הלוואי ולא ישא עוד גוי אל גוי חרב
הלוואי ולא ננטוש את דרך התקווה
הלוואי והאדם יהיה רחום עד ערב
הלוואי שיש סיכוי אחד לאהבה.

הלוואי שלא נכאב...

מילות השיר "הלוואי" שכתב אהוד מנור

דמיין שאין גן עדן
וגם לא גיהנום,
שרק שמיים תכלת
פרושים שם במרום.
דמיין עולם של שקט,
אין זה כבר חלום.
דמיין אדם בלי כחד,
חופשי מדאגות,
ואנשים ביחד
זורמים ללא גבולות,
פשוט חיים בנחת
עם אותן המשאלות.

אולי תגיד שרק חלמתי,
אך זה כוחו של החלום.
אם נדמיין אותו ביחד,
נגשים אותו עכשיו היום.

מילות השיר "דמיין" שכתב ג'ון לנון
ותרגם של דן אלמגור

א הדבֵר אֲשֶׁר חֲזָה, יִשְׁעִיהוּ בֶן-אֲמוּץ, עַל-יְהוּדָה,
וירושלָם. ב והִיָּה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים, נִכּוֹן יִהְיֶה הַר
בֵּית-יְהוָה בְּרֹאשׁ הַהָרִים, וְנִשָּׂא, מִגְּבְעוֹת; וְנִהְרֹו
אֵלָיו, כָּל-הַגּוֹיִם. ג והֵלְכוּ עַמִּים רַבִּים, וְאָמְרוּ
לָכוּ וְנַעֲלֶה אֶל-הַר-יְהוָה אֶל-בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב,
וְיִרְנוּ מִדְרָכָיו, וְנִלְכֶה בְּאַרְחֻתָיו: כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא
תוֹרָה, וְדִבֶּר-יְהוָה מִירוּשָׁלָם. ד וְשִׁפְט בֵּין הַגּוֹיִם,
וְהוֹכִיחַ לְעַמִּים רַבִּים; וּכְתַתּוּ חֲרֻבוֹתֶם לְאֵתִים,
וְחַנִּיתוֹתֵיהֶם לְמִזְמֹרוֹת--לֹא-יִשָּׂא גוֹי אֶל-גּוֹי
חֶרֶב, וְלֹא-יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה.

(ישעיהו פרק ב, חזון אחרית הימים)

א וַיֵּצֵא חֲטָר, מִגּוֹעַ יִשְׂרָאֵל; וַיִּצְרֶה, מִשְׁרָשָׁיו יַפְרָה...
ד וְשִׁפְט בְּצִדְקַת דְּלִים, וְהוֹכִיחַ בְּמִישׁוֹר לְעֵנְוִי-
אֶרֶץ; וְהִכֵּה-אֶרֶץ בְּשֹׁבֵט פִּיּוֹ, וּכְרוּחַ שְׁפָתָיו יִמִּית
רָשָׁע. ה וְהָיָה צֶדֶק, אֲזוֹר מִתְנִיּוֹ; וְהֶאֱמוּנָה, אֲזוֹר
חִלְצִיו. ו וְגַר זָאב עִם-כֶּבֶשׂ, וְנֹמֵר עִם-גְּדִי יִרְבֹּץ;
וְעִגְל וּכְפִיר וּמְרִיא יַחְדָּו, וְנִעַר קֶטֶן נִהַג בָּם. ז וּפְרָה
וְדֹב תִרְעֶינָה, יַחְדָּו יִרְבְּצוּ יַלְדֵיהֶן; וְאַרְיֵה, כִּבְקָר
יֹאכַל-תֶּבֶן. ח וְשִׁעֲשַׁע יוֹנֵק, עַל-חַר פִּתְיוֹ; וְעַל
מְאוֹרֵת צְפֻעוֹנִי, גְּמוּל יָדוֹ הָדָה. ט לֹא-יִרְעוּ וְלֹא-
יִשְׁחִיתוּ, בְּכָל-הָרַקְדָּשִׁי: כִּי-מִלְאָה הָאֶרֶץ, דַּעַה
אֶת-יְהוָה, כַּמַּיִם, לַיָּם מִכֶּסֶּים. י וְהָיָה, בַּיּוֹם הַהוּא,
שׂוֹרֵשׁ יִשְׂרָאֵל עֲמִד לְנֶס עַמִּים, אֵלָיו גּוֹיִם יִדְרָשׁוּ;
וְהָיְתָה מְנַחְתּוֹ, כְּבוֹד.

(ישעיהו פרק יא)

המורה ישאל:

- אילו שאיפות ותקוות גלומות בשירים ובקטעי הנבואה?
- האם לדעתכם הקטעים השונים מבטאים את אותן תקוות ושאיפות?
- איזה משפט אהבתם במיוחד? מדוע?
- האם החזון שמבטאים קטעי הנבואה והשירים מציאותי בימינו? מדוע?
- באיזו מידה התממשה מציאות החיים הדמיונית/האוטופית המתוארת בקטעים השונים? האם יש סיכוי שהמשאלות האלה תתגשמה בעתיד? נמקו.
- האם אתם מזדהים עם התקוות והמשאלות הללו? מדוע?
- לדעתכם, מהי המשמעות של הביטוי "מקום לכולם"? האם רעיון זה בא לידי ביטוי בשירים ובקטעי הנבואה? כיצד?
- מה עלינו לעשות על מנת ליצור חברה שיש בה "מקום לכולם"?

נדמה שכולנו יודעים כי החזון המובע בשירים ובקטעי הנבואה רחוק מהמציאות. החיים רוויים במחלוקות ובקונפליקטים על ערכים, על אמונות, על דרכי חיים וכיו"ב. קונפליקטים ומחלוקות הם מרכיב מהותי בחברה הישראלית והם מבטאים את השונות ואת הרב-גוניות האנושית והחברתית שבה.

המורה ישאל:

איך ניתן בכל זאת להתקרב מעט לחזון ולקיים כאן "מקום לכולם", מקום ששייך לכולנו וכולנו שייכים אליו, מקום שבו רצח פוליטי לא יכול להתקיים משום שקונפליקטים ומחלוקות נפתרים בו באמצעות משא ומתן, פשרה או הכרעה דמוקרטית? בתום סבב התשובות יקרין המורה בפני התלמידים את דבריהם של יצחק רבין ושל נשיא המדינה ראובן ריבלין (ראה נספח 2)

"גם אם אין אנו רואים עין בעין... גם אם יש חילוקי דעות... גם אם יש הבדלים וניאנסים, טוב וחשוב להתווכח אבל גם לחרוק שיניים, לנשוך שפתיים ולהמשיך יחד, עדי להגיע למטרה המשותפת, כאשר טובתה של המדינה קודמת לכל... כולנו ישראלים, כולנו אחים וגורל אחד לכולנו" (יצחק רבין, 1992)

"...כאשר נזכרים באווירת הימים שלפני הרצח ואלו שאחריו, הכרח הוא להודות שתהום היתה פעורה בינינו. לא היתה לנו שפה משותפת, לא היה לנו חזון משותף, לא יכולנו להצביע בבירור על הערכים שאנו חולקים. כל אחד מאיתנו חשב שהצדק איתו ולא שם לב לדרך שבה ראו העומדים לצידו את המחלוקת. ימין ושמאל, לא נתנו ליבנו על ההשלכות של מחלוקת מעין זו ועל השפעותיה על החברה בישראל" (ראובן ריבלין, 2015)

המורה ישאל: אילו מסרים וערכים העולים מהציטוטים תורמים להבנת המושג "מקום לכולם"? בתום תשובות התלמידים יש לעבור לדברי הסיכום (ראה עמ' 4-3)

נספח 1

הלוואי ומענן תרד עלינו קשת
הלוואי שלעולם הזה יש תקנה...

הלוואי ויום יצמח מתוך סופה גועשת
הלוואי ולא תאבד לעד המתנה
הלוואי שהמדבר יצמיח עשב דשא
הלוואי ועוד נשב בצל התאנה.

הלוואי שלא נכאב ואיש אחיו יאהב
הלוואי ויפתחו שוב שערי גן עדן
הלוואי ויתמזגו מזרח ומערב
הלוואי הלוואי ונחדש ימינו כאן כקדם.

הלוואי ולא ישא עוד גוי אל גוי חרב
הלוואי ולא ננטוש את דרך התקווה
הלוואי והאדם יהיה רחום עד ערב
הלוואי שיש סיכוי אחד לאהבה.

הלוואי שלא נכאב...

מילות השיר "הלוואי" שכתב אהוד מנור

דמיין שאין גן עדן
וגם לא גיהנום,
שרק שמיים תכלת
פרושים שם במרום.
דמיין עולם של שקט,
אין זה כבר חלום.
דמיין אדם בלי פחד,
חופשי מדאגות,
ואנשים ביחד
זורמים ללא גבולות,
פשוט חיים בנחת
עם אותן המשאלות.

אולי תגיד שרק חלמתי,
אך זה כוחו של החלום.
אם נדמיין אותו ביחד,
נגשים אותו עכשיו היום.

מילות השיר "דמיין" שכתב ג'ון לנון
ותרגם של דן אלמגור

א הדבֵר אֲשֶׁר חֲזָה, יִשְׁעִיהוּ בֶן-אֲמוּץ, עַל-יְהוּדָה,
וירושלָם. בַּוְהִיָּה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים, נִכּוֹן יִהְיֶה הַר
בֵּית-יְהוָה בְּרֹאשׁ הַהָרִים, וְנִשָּׂא, מִגְּבָעוֹת; וְנִהְרֹו
אֱלֹו, כָּל-הַגּוֹיִם. גַּוְהִלְכוּ עַמִּים רַבִּים, וְאָמְרוּ
לָכוּ וְנַעֲלֶה אֶל-הַר-יְהוָה אֶל-בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב,
וְיִרְנוּ מִדְּרָכָיו, וְנִלְכֶה בְּאַרְחֻתָיו: כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא
תוֹרָה, וְדִבֶּר-יְהוָה מִירוּשָׁלָם. דַּוְשִׁפֵּט בֵּין הַגּוֹיִם,
וְהוֹכִיחַ לְעַמִּים רַבִּים; וְכִתְתוּ חֲרֻבוֹתֶם לְאֲתִים,
וְחִנִּיתוּתֵיהֶם לְמִזְמֵרוֹת--לֹא-יִשָּׂא גּוֹי אֶל-גּוֹי
חֶרֶב, וְלֹא-יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה.

(ישעיהו פרק ב, חזון אחרית הימים)

א וַיֵּצֵא חֲטֵר, מִגּוֹזַע יִשְׂרָאֵל; וְנִצֵּר, מִשְׁרָשָׁיו יַפְרָה...
ד וְשִׁפֵּט בְּצַדֵּק דְלִים, וְהוֹכִיחַ בְּמִישׁוֹר לְעִנְיֹו-
אַרְצָ; וְהִכָּה-אַרְצָ בְּשֹׁכֵט פִּיּו, וּבְרוּחַ שְׁפָתָיו יִמִּית
רָשָׁע. הַוְהִיָּה צֶדֶק, אֲזוֹר מִתְנַיִו; וְהִאֲמוֹנָה, אֲזוֹר
חֲלָצִיו. וּוְגַר זָאֵב עִם-כֶּבֶשׂ, וְנִמְרַ עִם-גְּדִי יִרְבֹּץ;
וְעֹגֵל וְכַפִּיר וּמְרִיא יַחְדוֹ, וְנִעַר קֶטֶן נִהַג בָּם. ז וּפְרָה
וְדֹב תִרְעִינָה, יַחְדוֹ יִרְבְּצוּ יַלְדֵיהֶן; וְאַרְיָה, כְּבָקָר
יֹאכֵל-תְּבֹן. ח וְשִׁעֲשַׁע יוֹנֵק, עַל-חַר פִּתָּן; וְעַל
מְאוֹרֵת צִפְעוֹנִי, גְּמוּל יְדוֹ הִדָּה. ט לֹא-יָרְעוּ
וְלֹא-יִשְׁחִיתוּ, בְּכָל-הַר קְדָשֵׁי: כִּי-מִלְאָה הָאָרֶץ,
דָּעָה אֶת-יְהוָה, כַּמִּים, לַיָּם מְכֻסִּים. י וְהָיָה, בַּיּוֹם
הַהוּא, שֶׁרָשׁ יִשְׂרָאֵל עִמָּד לְנֶס עַמִּים, אֱלֹו גּוֹיִם
יִדְרָשׁוּ; וְהָיְתָה מִנְחָתוֹ, כְּבוֹד.

(ישעיהו פרק יא)

נספח 2

"גם אם אין לנו רואים עין בעין... גם אם יש חילוקי דעות... גם אם יש הבדלים וניאנסים, טוב וחשוב להתווכח אבל גם לחרוק שיניים, לנשוך שפתיים ולהמשיך יחד, עדי להגיע למטרה המשותפת, כאשר טובתה של המדינה קודמת לכל... כולנו ישראלים, כולנו אחים וגורל אחד לכולנו"
(יצחק רבין, 1992)

"...כאשר נזכרים באווירת הימים שלפני הרצח ואלו שאחרין, הכרח הוא להודות שתהום היתה פעורה בינינו. לא היתה לנו שפה משותפת, לא היה לנו חזון משותף, לא יכולנו להצביע בבירור על הערכים שאנו חולקים. כל אחד מאיתנו חשב שהצדק איתו ולא שם לב לדרך שבה ראו העומדים לצידו את המחלוקת. ימין ושמאל, לא נתנו ליבנו על ההשלכות של מחלוקת מעין זו ועל השפעותיה על החברה בישראל"

(ראובן ריבלין, 2015)